

PREOCUPĂRI PENTRU ORGANIZAREA UNUI MUZEU „NICOLAE IORGA“ LA BOTOȘANI ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

GHEORGHE MEDIAN

Între instituțiile muzeale care ființează în municipiul Botoșani, un loc deosebit în inimile locuitorilor îl ocupă Casa memorială „Nicolae Iorga”. Inaugurată la 28 noiembrie 1967 cu ocazia împlinirii a 27 de ani de la sfârșitul tragic al savantului, această instituție prezintă prin intermediul unui mare număr de obiecte și documente, cele mai semnificative aspecte ale vieții și activității istoricului Nicolae Iorga, unul dintre fiii iluștri ai acestui oraș.

O casă memorială „Nicolae Iorga” la Botoșani, dat fiind monumentalitatea personalității savantului, e un lucru firesc, dar de la prima inițiativă în acest sens, pînă la realizarea ei concretă, au trebuit să treacă aproape 40 de ani.

Prima inițiativă vizînd organizarea unui muzeu care să ilustreze viața și opera istoricului Nicolae Iorga datează din anul 1931, an în care, acesta își sărbătorea jubileul împlinirii vârstei de 60 de ani. Mîndri de a se ști concetățeni ai marelui sărbătorit, botoșănenii vor căuta să-și arate în mod deosebit dragostea și admirația pe care i-o nutreau. Primăria îi va acorda titlul de cetățean de onoare al orașului¹, iar gazetele locale vor publica sub semnătura unora dintre cei mai cunoscuți intelectuali ai orașului o serie de articole omagiale.

Scotînd în evidență meritele excepționale ale istoricului, aceste articole reliefau totodată faptul că, deși plecat încă de mic din Botoșani, Nicolae Iorga a păstrat permanent legătura cu orașul natal, contribuind la stimularea vieții culturale a acestuia „patronînd Universitatea populară ce-i poartă numele, conferențiînd în nenumărate rînduri, dînd sfaturi, scriînd articole², intervenînd acolo unde intervenția sa n-ar fi știrbit nimic din faima sa de om, n-ar fi coborît întrucîtva numele său de mare român, preocupat de chestiunile mari ale neamului”³.

1 Informatorul, Botoșani, an V, nr. 226, 8 februarie 1931, p. 1.

2 Enumerăm cîteva dintre articolele referitoare la Botoșani, scrise de N. Iorga: „Monumentele istorice din Botoșani” — Gazeta Botoșanilor, Botoșani, an I, nr. 3/1908; „Vecinii noștri”, Idem, nr. 2-5/1908; „Moldova noastră și Bucovina”, Idem, nr. 33/1908; „Trecutul Botoșanilor” — Informatorul—Botoșani, an. I, nr. 7, noiembrie, 1926; Botoșanii la sfîrșitul sec. al XX-lea „Știrea” Botoșani, an. I, nr. 32, 1933.

3 Informatorul, Botoșani, an V, nr. 127, 25 aprilie, 1931, p. 1.

O festivitate deosebită consacrată sărbătoririi lui Nicolae Iorga a fost organizată de către Asociația învățătorilor botoșăneni în ziua de 6 iunie 1931 — ziua de naștere a istoricului — în aula Liceului „Laurian“. Cu această ocazie, vorbitorii — foști studenți ai profesorului — au prezentat diferite aspecte ale activității ilustrului lor dascăl și concetățean, subliniind faptul că „de 40 de ani de când conduce viața intelectuală a poporului român, domnul profesor Nicolae Iorga s-a arătat a fi un fenomenal om de muncă, un dărimător de false sau exagerate valori, un creator în toate domeniile, un maestru al cuvîntului vorbit și un maestru al cuvîntului scris“⁴. Întreaga festivitate, ca și cuvîntările ținute au fost înserate în numărul special al „Revistei Școlii“ pe lunile iunie—august 1931, dedicat lui Nicolae Iorga.

La aceste manifestări ale admirației față de marele savant, se adaugă acum propunerea organizării la Botoșani a unui așezămînt de cultură care să prezinte locuitorilor orașului, tinerei generații îndeosebi, viața și opera ilustrului savant, pildă demnă de urmat pentru toți concetățenii săi.

Propunerea venea din partea intelectualilor din oraș și ea viza organizarea unei biblioteci — muzeu, în care să poată fi cuprinsă și ilustrată atît viața cît și opera istoricului. Această propunere pornea de la faptul deloc onorant pentru botoșăneni că „marea majoritate a noastră, a botoșănenilor, nu-l știu, nu-l cunosc. Au auzit desigur de N. Iorga, dar nu-l cunosc... Căci a ști că Nicolae Iorga s-a născut la Botoșani, că este un mare „om“, un savant, istoric, academician sau om politic nu înseamnă deloc a-l cunoaște... Căci Nicolae Iorga cel adevărat nu poate fi cunoscut decît din cartea pe care el însuși a scris-o, a cercetat-o, a interpretat-o, a răspîndit-o, a cultivat-o cu dragostea și perseverența cu care tatăl ideal urmărește creșterea în sănătate deplină a unicului și singurului său fiu“⁵.

O chestiune esențială pentru transpunerea în practică a acestei propuneri o constituia găsirea unui local adecvat, lucru nu tocmai ușor, atîta vreme cît oficialitățile orașului nu erau dispuse să ajute rezolvarea ei. Singurul lucru pe care acestea l-au întreprins, în acest an aniversar, a fost acordarea numelui lui Nicolae Iorga străzii Liceului⁶, pe care se afla Liceul „Laurian“, al cărui elev fusese marele istoric, dar acest act nu avea, evident, decît valoare simbolică.

Tot pe strada Liceului, la nr. 12, se afla însă casa Marghioalei Vizdogeasa, casă în care Nicolae Iorga locuise împreună cu mama și fratele său între anii 1876—1880. Această casă va fi propusă pentru a fi transformată în muzeu, considerîndu-se că „...ar fi un gest care ar înobilă orașul — cumpărarea aceluia imobil — care să fie transformat într-o bibliotecă-muzeu care să poarte numele lui Nicolae Iorga. ...Am face astfel, noi botoșănenii un gest de mulțdorită scuză față de Nicolae Iorga, căruia îi pretindem să-și recunoască botoșănimul, dar în schimb, prin

4 Revista Școlii, Botoșani, an VIII, nr. 6-7-8/1931, p. 1.

5 Informatorul, an V, nr. 10, 12 decembrie 1926, p. 1.

6 Informatorul, an V, nr. 226, 8 februarie 1931, p. 1.

purtarea noastră de pînă azi, îl obligăm să ne mustre, ba încă amarnic și cu drept cuvînt“⁷.

Propunerea a rămas însă fără ecou în rîndul autorităților, cu atît mai mult, cu cît, pentru casa, care se afla într-o avansată stare de uzură se cerea și o sumă foarte mare — 400.000 lei⁸, sumă pe care bugetul primăriei n-o putea suporta.

Dacă pentru imobil trebuiau bani, în ceea ce privește obiectele care urmau să fie expuse, se sugera ideea ca acestea să se adune din donații⁹. Urmău să fie strînse astfel... lucrările profesorului neamului, amintiri botoșănene din vremea copilăriei lui... cu ajutorul cărora... să se înjghebe un sanctuar, în care generațiile tinere, acele slobode de cunoașterea patrimoniului și științei, să-și facă educația sufletului și a minții la lumina atît de puternică a geniului românesc“¹⁰.

Întrucît achiziționarea casei de pe strada Liceului nu părea a avea sorti de izbîndă, se vor avansa propuneri pentru alte localuri care să fie transformate în muzeu. Una din ele viza închirierea celor trei camere din foaiierul Teatrului „Eminescu“, iar celălaltă etajarea Școlii „Marchian“¹¹. Din păcate însă prima depindea de Consiliul Comunal, care nu a luat-o în considerație, iar a doua nu se putea realiza din motive tehnice : școala fiind veche și șubredă nu permitea etajarea.

În această situație se revine asupra primei propuneri — cea mai întemeiată de altfel, susținîndu-se că... „Trebuie să se facă imediat toate sacrificiile de către județ, comună și cetățeni în vederea achiziționării acesteia, iar apoi să fie invitat un arhitect de la Comisiunea monumentelor istorice pentru a fi consultat în privința chipului cum ar fi consolidată“¹².

Foarte actuală este modalitatea în care autorul propunerii vedea restaurarea imobilului, care urma să se facă „fără ca să se schimbe nimic din starea ei actuală, fără ca să fie înfrumusețată fără ca să se înlocuiască acoperișul de șindrilă printr-altul de tablă... neadmițîndu-se... nici o modificare nici a interiorului, nici a exteriorului —, afară de suprimarea unui mic adaus pe care îl sugerase chiar N. Iorga cu cîțiva ani în urmă cînd vizitase casa“¹³. Rațiunea unui asemenea punct de vedere decurgea din faptul că „Monumentele vechi inspiră respect și venerație numai atunci cînd au fost păstrate în forma și înfățișarea ce le-au avut în clipele însemnate din trecut și-n timpul vieții marilor oameni de amintirea cărora ele se leagă“¹⁴.

Cu toate strădaniile depuse de intelectualii orașului, achiziționarea casei de pe strada Liceului părea în mod tot mai evident imposibil de realizat. Spre a salva totuși de la o eventuală demolare clădirea, în

7 Ibidem.

8 Informatorul, an V, nr. 245, 21 iulie, 1931, p. 1.

9 Ibidem.

10 Informatorul, an V, nr. 226, 8 februarie 1931, p. 1

11 Informatorul, an V, nr. 245, 21 iulie 1931, p. 1.

12 Informatorul, an V, nr. 246, 28 iulie 1931, p. 1.

13 Ibidem.

14 Ibidem.

speranța că vreodată aceasta va fi transformată în muzeu se propune ocrotirea acesteia sau declararea ei „ca monument istoric, care să devină pentru generațiile viitoare un lăcaș venerat și scump, de care să se lege amintirea celui mai mare geniu al nostru...¹⁵.

Venind în ajutorul acestei propuneri, pictorul botoșănean Victor Gallin a pictat casa în care a copilărit N. Iorga, expunând acest tablou în expoziția deschisă în Palatul Camerei de Comerț și Industrie din Botoșani în luna iunie 1931¹⁶.

Cu toate acestea, casa nu a fost pusă pe lista monumentelor istorice — mai ales că președintele Comisiunii monumentelor istorice era chiar Nicolae Iorga și e de presupus că nici el nu ar fi putut să aprobe restaurarea unei clădiri care avea alt merit decât acela că se lega de propria sa viață.

Propaganda făcută însă în jurul casei, a făcut ca ea să se păstreze pînă în zilele noastre, intrînd în conștiința botoșănenilor drept casa în care Nicolae Iorga s-a născut — deși, după cum se știe el a locuit numai cîțiva ani aici — și reconstituirea ei în vederea transformării în casă memorială s-a făcut cu relativă ușurință.

Cu toate strădaniile depuse de intelectualii din Botoșani, în acea perioadă nu s-a putut organiza o casă memorială Nicolae Iorga în oraș. Anii grei ai crizei economice, dezinteresul autorităților locale, au făcut ca acest gînd frumos să nu se poată realiza. Încercarea rămîne însă ca o rază de lumină, ca un modest omagiu, adus de locuitorii orașului celui mai strălucit dintre concetățenii lor.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Informatorul, an V, nr. 245, 21 iunie 1931, p. 2.